

BRIEF VAN
DE DAGSteun de
'eerste' arts

Collega Sarah Van Laer klaagt terecht aan hoe artsen almaar vaker halsoverkop worden ingeroepen om een dwingende euthanasievraag snel uit te voeren (DS 24 juni).

In het buitenland benijdt men nochtans ons 'Belgisch model', waarbij onze overheden zelf voorzien hebben in de ondersteuning van artsen (en verpleegkundigen) door gespecialiseerde palliatieve experts. Na tien jaar wetgeving wordt naar schatting de helft van de levensbeëindigingen uitgevoerd met palliatieve omkadering. Al jaren werken wij aan de ondersteuning van de 'eerste', euthanasie uitvoerende arts: niet door de euthanasie-uitvoering over te nemen, maar door de eerste arts maximaal bij te staan. Onze ervaring leert dat de euthanasie des te beter verloopt naarmate de relaties tussen alle betrokkenen beter zijn: de familie, de arts en andere zorgverstrekkers. De wens moet dan ook tijdig aangekaart worden, opdat de arts zich niet 'voor het blok' geplaatst ziet en de 'hete aardappel' doorschuift naar 'opbrandende' Leif-collega's. Euthanasie is zelden zo dringend dat de patiënt er niet al langer aan denkt.

Dat is ook het probleem met de doorverwijsplicht die opgenomen is in het laatste wetsvoorstel rond de uitbreiding van euthanasie. Doorverwijzen is niet wat de patiënt vraagt en behalve dat het tijd kost, versterkt het alleen maar het probleem dat Van Laer aankaart. Als de artsen naar wie doorverwezen wordt, afhaken, zal het uitmonden in het omgekeerde: de euthanasievraag die omzeild wordt.

Wij zetten resoluut in op steun voor de 'eerste' artsen, opdat die de zorg tegenover hun vertrouwde patiënten, ook met een euthanasievraag, zouden opnemen. Hoe meer artsen dat doen, hoe meer deze intense zorg voor alle artsen draagbaar blijft. Dan wordt goede euthanasiezorg een zaak van de gehele zorgwereld, niet van een apart circuit van overbelaste euthanasie-artsen.

Gert Huysmans en Marc Desmet, artsen.
Federatie Palliatieve Zorg Vlaanderen

STEMMEN UIT DIE ANDERE DEMOCRATIE

Niet alleen inzake de staatshervorming gaapt er een kloof tussen Vlaamse en Franstalige politici. Ook over sociale kwesties zoals het hoofdzoekendebat verschillen noord en zuid grondig van mening, heeft **PETER DE ROOVER** geleerd uit onze interviewreeks van vorige week.

Een kloof zo
oud als België

PETER DE ROOVER

Wie? Chef politiek van doorbraak.be

Wat? Verdedigers van het status quo zijn per definitie eensgezind, terwijl pleitbezorgers van verandering die niet automatisch identiek invullen.

De interviewreeks met de vijf Franstalige partijvoorzitters was om meerdere redenen een voltreffer. De artikels – elk vier pagina's lang – boden nog eens steviger leestvoer dat verder ging dan dat ene pakkende citaat. We leren er ook wat beter de voorzitters kennen van die Belgische partijen die vrijwillig verkiezen niet in het Vlaamse Gewest op te komen (al zouden ze dat gewest in hun natste dromen graag wat kleiner willen zien). Zij vallen logischerwijze doorgaans buiten ons dagelijks blikveld. We leren, voor zover nodig, dat Franstalige politici wel degelijk verschillende projecten verdedigen en politieke tegenstellingen kennen. Is nu de politieke tweedeling van België tegengesproken? Dat Franstalige kiezers en politici over alles hetzelfde denken en bovendien anders denken dan Vlaamse, die ook allemaal over hetzelfde 'iets anders' van mening zijn, is dus aan-

toonbaar onjuist. Ik kan me overigens niet voorstellen dat iemand in alle ernst in die karikatuur gelooft.

Het idee van de twee democratieën in dit land stoelt op de vaststelling dat de gemiddelde kiezer in Vlaanderen en die in Franstalig België politiek een heel eind uit elkaar liggen. Dat fenomeen wordt graag verbonden aan de naam van een veelbesproken Vlaamse politicus die nu een stad aan een stroom bestiert, maar het bestaat al zo lang als België. Het jaar 1912 kan als een mooi voorbeeld dienen. Toen wonnen de katholieken weer eens de verkiezingen, hoewel de 'anti-klerikale' oppositie in de Waalse gewesten een zeer ruime meerderheid van de zetels veroverde. Maar Vlaanderen kleurde bijna helemaal katholiek. Die kloof werd daarna – los van partijen en politici – altijd in min of meerdere mate bevestigd.

Demandeurs de rien

Er bestaan dus uiteraard veel onderlinge verschillen tussen Franstalige partijen. Maar de aandachtige lezer merkt toch ook opvallende verschillen met de Vlaamse zijde. Gwendolyn Rutten (Open VLD) trekt de handen af van het woord confederalisme maar bepleit wel het wegwerken van de grendels die maken dat dit land 'allesbehalve democratisch' functioneert (dixit Bart Somers). Wouter Beke (CD&V) vindt een staatshervorming geen prioriteit in 2014 maar blijft overtuigd van de noodzaak om 'ooit' een heel eind verder te gaan. Alleen wat de timing betreft zijn die twee partijen geëvolueerd tot 'demandeurs de rien'.

Wat in Vlaanderen aanleiding geeft tot hevige en opgewonden discussies, is aan de overzijde van de taalgrens een non-debat

Aan Franstalige zijde bestaat over de staatshervorming een consensus, namelijk dat het genoeg is geweest. Soms wordt opgemerkt dat die Franstalige eensgezindheid schril afsteekt tegen de Vlaamse verdeeldheid. Er bestaat een logische verklaring voor: verdedigers van het status quo zijn per definitie eensgezind, terwijl pleitbezorgers van verandering die niet automatisch identiek invullen. Vandaar de Vlaamse kakofonie.

De Franstalige 'demandeurs de rien'-opstelling is, zo bevestigt deze reeks, principieel; de Vlaamse 'demandeurs de rien' maken die keuze pragmatisch, geïnspireerd door het idee dat het 'zuiden' toch niet mee wil en er wellicht weer langdurige blokkeringen van de regeringsvorming voor over heeft (zoals bij de lijdensweg van de 541 dagen). Ook als we het strikt communautaire thema verlaten, zien we aan Franstalige zijde een erg gelijkend denkkader in sommige

GERT PEERSMAN

EEN CAFÉ ZONDER ZWARTWERK

Het zomerreces staat voor de deur. Spontaan denken we dan aan terrasjes doen en uitgebreid tafelen. Dit maakt tenslotte deel uit van onze bourgondische cultuur, en is momenteel nog best betaalbaar. Maar de prijzen in de horeca zullen de komende jaren alsmaar toenemen. Dat is niet alleen het gevolg van de geplande invoering van de elektronische kassa, maar ook van de zogenoemde wet van Baumol.

Volgens William Baumol stijgen na verloop van tijd de kosten van arbeidsintensieve producten en diensten, zoals de horecasector, veel meer dan de kosten van goederen en diensten die zich lenen tot automatisering, zoals pakweg de meubelsector. De reden ligt in het verschil van productiviteitstoename. Bij goederen die zich lenen voor automatisering is de productiviteitstoename door technologische vooruitgang groot, waardoor de lonen in dergelijke sectoren makkelijk

kunnen stijgen zonder zich te vertalen in hogere prijzen. Als een arbeider er door meer automatisering bijvoorbeeld in slaagt om twee stoelen per uur te produceren in plaats van één, dan kan hij probleemloos een loonsverdubbeling krijgen zonder dat daardoor de prijs van een stoel stijgt.

In de horecasector ligt dat anders. Niet dat de lonen er geen gelijke tred zouden houden met de lonen in andere bedrijfssectoren. Mocht dat niet het geval zijn, zou er immers na verloop van tijd niemand nog bereid zijn om in de horeca te werken. Maar in tegenstelling tot sectoren die zich lenen voor mechanisering, gaat dit niet gepaard met productiviteitsverbeteringen. Een kok kan bijvoorbeeld slechts een bepaald aantal maaltijden bereiden, en een ober kan slechts een beperkt aantal klanten per shift bedienen. Door de gelijkaardige loonsstijging, die niet wordt gecompenseerd door

een toename van de productiviteit, zullen de kosten in de horeca – zoals de kosten per maaltijd – bijgevolg meer stijgen dan het geval is in andere sectoren van de economie. Het resultaat is dat ook de horecaprijzen stelselmatig meer zullen stijgen dan het gemiddelde in de economie.

Ook de elektronische kassa zal de horecaprijzen de hoogte injagen. Het is een publiek geheim dat de sector gekenmerkt wordt door heel wat zwartwerk. In tegenstelling tot wat velen denken, heeft dat niet zozeer tot hogere winsten voor de horeca-uitbaters geleid, maar vooral tot lagere prijzen voor de klanten. Dit komt omdat het een zeer competitieve sector is. Horecaklanten zijn immers zeer prijsgevoelig. Op haast iedere hoek van de straat is er een vergelijkbaar café of restaurant. Als een restaurant dezelfde maaltijd goedkoper aanbiedt dan de concurrentie om de hoek, dan zullen de

VAN
KAPITAAL
BELANG

De winnaars zijn de klanten. Door het zwartwerk kunnen zij genieten van lagere prijzen

klanten bij hun avondje uit eenvoudigweg voor dit restaurant kiezen. Cafés of restaurants die te duur zijn in vergelijking met de geleverde kwaliteit worden onverbiddeijk uit de markt geprijsd. Een horeca-uitbater zal bijgevolg een zo aantrekkelijk mogelijke prijs-kwaliteit trachten aan te bieden, wat erop neer komt dat ieder kostenvoordeel van zwartwerk bijna integraal in de prijzen zal worden doorgerekend, om slechts

Vlamingen en Franstaligen: opmerkelijke 'discourskloof'. © Patrick Gueneau/imageglobe

dossiers. Traumatiserende oorlogservaringen blijken aan Franstalige kant bijvoorbeeld veel levendiger dan aan de Vlaamse. Dat er typische Franstalige benaderingen bestaan, illustreert de interviewreeks op een treffende manier bij het hoofddoekentema. Van links tot rechts trekken de Franstalige partijen één lijn: niet toestaan achter een loket. De neutraliteit van de ambtenaar is heilig. De socialist Paul Magnette gaat er prat op dat hij hoofddoeken verbood in zijn gemeentelijke scholen, voor leraars én leerlingen. Ook links-liberaal Olivier Maingain (FDF) en ecologist Olivier Deleuze (Ecolo) kiezen voor het verbod in officiële functies.

Parijs als lichtend baken

Wat in Vlaanderen aanleiding geeft tot he-

vige en opgewonden discussies, waarbij de mensenrechten zowaar in het gedrang worden geacht, is aan de overzijde van de taalgrens een non-debat. Het idee van de *laïcité* van de Franse republiek verklaart die consensus. Parijs blijft het lichtend baken voor de Franstalige politici, terwijl wij de debatten daar amper of niet volgen en er ons al zeker niet door laten beïnvloeden. Bizar en zelfs een beetje grappig is overigens de vaststelling dat de Vlaams linkerkant over hoofddoeken achter loketten totaal geen bondgenoten vindt in het zuiden en daarin veel geïsoleerder staat in België dan in Vlaanderen.

Besluit uit de reeks: Franstalige politici komen niet van een andere planeet maar wie de dikwijls opduikende 'discourskloof' tussen noord en zuid ontkent, is ziende blind.

zullen stijgen. Omdat iedereen de nieuwe kassa zal moeten gebruiken en de prijzen verhogen, zal er voor de doorsnee horeca-uitbater weinig klantenverloop of winstverlies zijn. Maar een deel van de sector zal op termijn wel verdwijnen omdat we door de hogere prijzen minder op restaurant zullen gaan en meer andere producten zullen consumeren. Dat proces is onvermijdelijk en komt doordat de impliciete subsidie van de belastingbetaler aan de horecabezoeker wegvalt. Laten we in afwachting van de prijsstijgingen tijdens de komende zomermaanden toch nog enkele keren goed onderuit zakken, de broekriem lossen, en het er eens goed van nemen.

Gert Peersman is hoogleraar economie, verbonden aan de UGent. Zijn column verschijnt tweewekelijks op dinsdag.

'Zou er niet meer geld overblijven voor de bestrijding van echte armoede als we minder essentiële uitkeringssystemen in vraag durven te stellen?'

Econoom **GEERT NOELS** vraagt zich af of we niet gerichtere steun moeten uitkeren (op Twitter).

COLUMN PAUL MAGNETTE

IEDEREEN BURN-OUT!

Het is de kwaal van de eeuw, wordt gezegd. Op een ochtend word je verlamd wakker, overmand door een gevoel van totale uitputting, niet in staat om de eenvoudigste beslissing te nemen. Professionals in de geestelijke gezondheidszorg zien alsmaar meer patiënten die komen klagen over een slecht gevoel waar ze niet meteen de vinger op kunnen leggen – chronische vermoeidheid, slaapproblemen, onverklaarbaar verdriet, angst – en die hun motivatie op het werk zien wegsmelten, hun verantwoordelijkheden en sociale contacten ontvluchten, tot ze op een dag instorten.

Klinisch heet dat 'professionele uitputting', of burn-out, een uitdrukking van de psychoanalist H.J. Freudenberg. Met de term beschreef hij in 1974 de toestand van patiënten die al hun fysieke krachten opgebrand hebben en die in een verder intact lichaam alleen maar een immense leegte voelden.

De eerste professionele categorieën die erdoor getroffen werden, waren artsen en verpleegkundigen, leerkrachten en maatschappelijk werkers, mannen en vrouwen kortom die ervoor gekozen hadden om zich te wijden aan de verzorging van zielen en lichamen. Het waren altruïsten en idealisten die zich zonder berekening op hun roeping wierpen en zichzelf vaak volledig wegcijferden. Maar omdat ze vaak het gevoel hadden dat ze eeuwig moesten herbeginnen, gingen ze er uiteindelijk onderdoor. Bovendien verminderde het maatschappelijke aanzien van hun beroep, hoewel dat lang de belangrijkste bron van voldoening was geweest.

Wat lang een psychosociaal ziektebeeld was van een welbepaalde beroeps categorie, is uitgegroeid tot een beschavingsziekte. Die these verdedigt de Belgische filosoof Pascal Chabot in een schitterend boekje getiteld *Global burn-out*. Na de werkers in de sociale sector waren het de beslissers die getroffen werden door de burn-out. (Freud had al aangegeven dat drie beroepen onmogelijk waren in de moderne tijd: onderwijzen, verzorgen en besturen.)

Elke tijd ontwikkelt pathologieën die de gebreken van de sociale en morele organisatie weerspiegelen. In de negentiende eeuw was dat de melancholie, in de twintigste de neurose, en nu dus de burn-out. Door de veranderingen op de arbeidsmarkt van de laatste twintig jaar is de druk toegenomen. Dat heeft te maken met een management dat gericht is op prestaties, de verhoging van het tempo, flexibiliteit, de verplichting om zich constant aan te passen, de permanente beschikbaarheid, de standaardisering van werk in de vorm van processen die maar weinig ruimte laten voor persoonlijk initiatief, enzovoort. En niet alleen arbeiders aan de lopende band

staan onder druk, zoals in *Modern times* van Chaplin, maar alle beroepen in alle sectoren.

Het fenomeen van een veralgemeende burn-out, die dreigt uit te monden in een enorme collectieve burn-out, een complete verlamming van een maatschappelijk lichaam dat gevangen zit in zijn eigen keurslijf, raakt de fundamenten van ons maatschappijmodel. Of zoals Pascal Chabot mooi samenvat: 'Geld uitgeven dat je niet hebt, om dingen te kopen die je niet nodig hebt, om indruk te maken op mensen die je niet leuk vindt, dat is het gelaat van de hedendaagse absurditeit.' Om uit die impasse te geraken, raadt de filosoof de contemplatie aan en wijst hij erop dat de dingen observeren vaak meer plezier verschaft dan ze te consumeren, en ik ben geneigd hem daarin te volgen.

Sommigen bezwijken onder de druk en verplichtingen terwijl anderen wanhopig op zoek zijn naar een baan

Meer prozaïsch gesteld nodigt de opmars van de burn-out ons uit om het debat te heropenen over de sociale tijden en meer bepaald de arbeidstijd. Want op het moment waarop burgers-ouders-werknemers bezwijken onder de druk en verplichtingen zijn er anderen die wanhopig op zoek zijn naar een baan en een maatschappelijke functie. De sociale zekerheid kan een explosie voorkomen door de eerste gezondheidszorgen te bieden en de tweede een vervangingsinkomen, maar voorkomen is altijd efficiënter dan genezen.

Een studie van de Internationale Arbeidsorganisatie die vorige week verscheen, toont aan dat landen die opteerden voor arbeidsduurvermindering om de crisis tegen te gaan, zoals Duitsland, Japan en de VS, honderdduizenden banen gered hebben. In peilingen zeggen burgers dat ze het lastig vinden om arbeid en privé te combineren. Werkgevers maken zich zorgen over de slabakkende productiviteit en de toename van professionele ziekten. Een betere verdeling van de arbeidstijd zal niet alle problemen in één keer oplossen, maar verdient het om opnieuw een centrale plaats te bekleden in het publieke debat, al was het maar om te vermijden dat we allemaal in een burn-out sukkelen.

Paul Magnette is voorzitter van de PS en burgemeester van Charleroi. Zijn column verschijnt tweewekelijks op dinsdag.